

Kolumna visokog predstavnika Valentina Inzka: „Izvorni Dayton“



Nedavno je obilježena dvadeset i prva obljetnica parafiranja Općeg okvirnog sporazuma za mir, poznatog kao Daytonski sporazum.

Prvo želim istaknuti, u svjetlu te obljetnice, da je Daytonski sporazum sačuvao mir. To nikad ne treba zaboraviti. Također želim istaknuti ono što je Bosna i Hercegovina postigla u okviru Daytonskog sporazuma, postignuća koja treba da nas podsjetite na to da je stvarni, opipljivi napredak moguć kada se Mirovni sporazum poštuje i kada postoji politička volja da se ostvare istinski pomaci.

Međutim, više od dva desetljeća nakon parafiranja Daytonskog mirovnog sporazuma, u vrijeme kada BiH napreduje ka EU integracijama, određene političke snage još uvijek promoviraju pogrešna tumačenja Daytonu. Njihova je svrha samo da ojačaju vlastite političke ciljeve, a da pri tome zemlju i građane drže u prošlosti, umjesto da se okrenu budućnosti. Moja je namjera, dok ovo danas pišem, da razotkrijem neke od „mitova“.

Niz političkih aktera poziva se na „izvorni Dayton“, često na manipulativan način. Ali „izvorni Dayton“ podrazumijeva samo jedno: cjelovit Mirovni sporazum, sa svim njegovim dijelovima. Između ostalog, „izvorni Dayton“ sadrži stvari kao što je Aneks X (Ured visokog predstavnika), Aneks VII (pravo povratka

u prijeratne domove i obveza vlasti da povratnicima omoguće da se osjećaju sigurno), te Ustav BiH (Aneks IV).

Česta kriva tumačenja Daytonskog mirovnog sporazuma, prema nekim političarima, idu otprilike na sljedeći način: svaka institucija koja nije eksplicitno navedena u sporazumu protivna je „izvornom Daytonu“ i vještačka je tvorevina. No, u stvarnosti, ništa nije netočnije od toga. Ustav (dakle Aneks IV Mirovnog sporazuma) jasno predviđa dinamički proces, i nudi nekoliko modaliteta za uspostavu i razvoj „dodatnih nadležnosti i dodatnih institucija“. Najčešće korišteni metod da država preuzme dodatne nadležnosti i uspostavi nove institucije je, naravno, uz suglasnost entiteta. Uprava za neizravno oporezivanje je takva institucija, utemeljena prijenosom nadležnosti sa dva entiteta. To je očigledno bio pametan potez! UIO je donijela dramatičan porast stope prikupljenih prihoda (poreza), što je entitetima dalo novac da financiraju škole, bolnice i druge osnovne usluge za građane.

Drugi način na koji država preuzima dodatne nadležnosti je u svrhu očuvanja svog suvereniteta, teritorijalnog integriteta, političke neovisnosti i međunarodnog subjektiviteta zemlje. Na taj način je utemeljena Državna granična služba.

Konačno, ključna činjenica koja potvrđuje zašto su institucije utemeljene nakon 1995. godine u potpunosti u skladu s Ustavom i Mirovnim sporazumom je činjenica da je to utvrdio Ustavni sud BiH! U skladu s „izvornim Daytonom“, odluke ovoga suda su „konačne i obvezujuće“. Iako se ta činjenica nije nikada promijenila, mi smo svejedno i dalje svjedoci stalnih napada na sud i njegove odluke. Ustavni sud je dio Ustava BiH. Unatoč tome, jedan entitet nedavno je organizirao referendum protivan odlukama toga suda! A ipak, ta ista politička stranka najglasnija je u vezi s povratkom na „izvorni Dayton“. To je besmisleno.

Ono što je također interesantno je da neki od istih tih političara koji su provodili reforme u skladu s Mirovnim

sporazumom sada dovode u pitanje legitimitet tih reformi i zahtijevaju „povratak na izvorni Dayton“. Ti političari promijenili su priču zato što im to politički odgovara. Zaboravljaju činjenicu da su aktivno sudjelovali u prijenosu nadležnosti s entiteta na državnu razinu i da su dali svoju podršku uspostavi državnih institucija.

Dio poziva na povratak na „izvorni Dayton“ su i napadi na međunarodnu zajednicu, posebice na visokog predstavnika. Retorika o „pravnom nasilju“ visokih predstavnika, posebno onih ranijih, veoma je česta. Tu jednostavno moram sve podsjetiti da „izvorni“ tekst Mirovnog sporazuma navodi da je visoki predstavnik „konačni autoritet“ za tumačenje ovoga sporazuma. Političari koji žele da se vrate na „izvorni Dayton“ zanemaruju tu činjenicu i umjesto toga inzistiraju na svome tumačenju sporazuma. To sigurno nije sukladno „izvornom Daytonu“!

Takvi nedosljedni politički stavovi ukazuju na to da ta politika nema puno veze s obranom entiteta ili naroda, ali ima puno veze s osiguranjem osobnih interesa određenih političara. Tijekom godina isti političari promijenili su svoje stavove, selektivno birajući dijelove Daytonskog sporazuma kako bi napravili lažnu priču za svoje biračko tijelo i tako ostali na vlasti. Oni uporno i svjesno zanemaruju činjenicu da je Daytonski sporazum cjelovit dokument. Dayton nije švedski stol sa kojeg možete birati što vam se sviđa!

Najveći problem je što isti ti političari, kada pozivaju na „povratak na izvorni Dayton“, u biti osporavaju same osnove Daytonskog mirovnog sporazuma, a posebice Ustava BiH. Ta politika stalnog osporavanja institucija na državnoj razini i njihovih odluka jača tenzije i drži zemlju zakovanu u prošlosti. Za zagovornike ove politike, pitanja koja su važna za ljude u cijeloj BiH, kao što je poštivanje pravila i bolji životni standard, nisu važni. Kao posljedica, BiH je, umjesto da ide naprijed, postala talac diskusija koje se bave podjelama i gledaju u prošlost.

Ta nepoštena politika, pod pametno smišljenom krinkom „povratka na izvorni Dayton“, već se raširila i na Federaciju BiH, samo što je pojedini umjesto Daytonu zovu „povratak na izvorni Washingtonski sporazum“. Možda postoji razlika u ciljevima, ali oba imaju isti rezultat: povišene tenzije, eventualna blokada napretka, i u konačnici moguća stagnacija. To je razlog zašto ih obje treba odbaciti.

Bosni i Hercegovini prijeko su potrebni političari koji bi fokus vratili na budućnost i na izvor prosperiteta – a to je politička stabilnost, vladavina prava, funkcionalna tržišna ekonomija, neovisnost medija i ljudska prava. Takav pristup donio bi daleko više dobra ljudima BiH od lažnih priča o „povratku na izvorni Dayton“.